

УКРАЇНСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Том 16, № 1, 2013

ЗАСНОВАНИЙ У 1998 РОЦІ

Адреса редакції:

91045, м. Луганськ, кв. 50 років
Оборони Луганська, 1

Телефон/факс:

(0642) 53-20-36

umeda@ukr.net

Телефон:

(0642) 63-02-55

*Літературні редактори
і коректори:*

М.Г. Гришук
Д.А. Астраханцев

*Художній редактор
і комп'ютерний дизайн,
оригінал-макет:*

А.В. Єршомін
Є.Ю. Шутов

Засновники:

Міністерство охорони здоров'я
України,
ДЗ "Луганський державний
медичний університет"

Журнал зареєстрований
Міністерством інформатії України
Свідоцтво про реєстрацію
КВ № 3006

Журнал зареєстрований
ВАК України:
"Бюлетень ВАК України"
№ 5, 2009 р.

Рекомендовано до друку Вченою
радою Луганського державного
медичного університету (протокол
№1 від 10.01.2013 р.)

Підписано до друку 11.01.2013 р.
Формат 60x84,8. Папір офсетний.
Наклад 350 прим.
Видавництво ЛДМУ
м. Луганськ

Підписний індекс 06487

Головний редактор:

В.К. Івченко (Луганськ)

Редакційна колегія:

Заступник головного редактора: **В.І. Лузін** (Луганськ)

А.А. Бабанін (Сімферополь), **І.Р. Бариляк** (Київ), **Ю.М. Вовк**
(Луганськ), **Ю.М. Вороненко** (Київ), **В.Т. Германов** (Луганськ),
О.П. Гудзенко (Луганськ), **Н.К. Казимірко** (Луганськ), **С.А.**
Кашенко (Луганськ), **Л.Я. Ковальчук** (Тернопіль), **В.Г. Ко-**
вешніков (Луганськ), **А. Książek** (Люблін, Польща), **В.М. Мороз**
(Вінниця), **О.А. Орлова** (Луганськ), **В.П. Пішак** (Чернівці), **Ю.Г.**
Пустовий (Луганськ), **Л.В. Савченкова** (Луганськ), **В.П. Черних**
(Харків), **В.О. Шаповалова** (Харків), **Є.Ю. Шутов** (Луганськ) –
відповідальний секретар

Редакційна рада:

Ю.Г.Бурмак (Луганськ), **І.Б. Єршова** (Луганськ), **Л.М. Іванова**
(Луганськ), **С.Є. Казакова** (Луганськ), **Ю.М. Колчін** (Луганськ),
І.О. Комаревцева (Луганськ), **І.В. Лоскутова** (Луганськ), **В.Д.**
Лук'янчук (Луганськ), **Т.В. Мироненко** (Луганськ), **М.П.**
Павловський (Львів), **А.М. Петруня** (Луганськ), **Л.Л. Пінський**
(Луганськ), **М.С. Пономаренко** (Київ), **В.Г. Радіонов** (Луганськ),
О.С. Решетнікова (Луганськ), **Л.Д. Савенко** (Луганськ), **В.В.**
Сімрок (Луганськ), **Т.П.Тананакіна** (Луганськ), **С.О. Тихонова**
(Харків), **В.М. Толочко** (Харків), **З.М. Третякевич** (Луганськ),
С.А. Усатов (Луганськ), **Шаповалов** (Харків), **В.М. Шимон**
(Ужгород), **Л.О. Шкондін** (Луганськ).

Журнал є фаховим виданням для публікації основних
результатів дисертаційних робіт у галузі медичних наук
(Постанова Президії ВАК України від 27 травня 2009 р. № 1-05/2) і
фармацевтичних наук (Постанова президії ВАК України від 10
лютого 2010 р. №1-05/1)

УДК: 611.216.1.013-053.15-073.75

© Процак Т.В., 2013

РЕНГЕНАТОМІЯ ВЕРХНЬОЩЕЛЕПНИХ ПАЗУХ У ПРЕНАТАЛЬНОМУ ПЕРІОДІ ОНТОГЕНЕЗУ ЛЮДИНИ**Процак Т.В.***Буковинський державний медичний університет (м. Чернівці)*

Вступ. Складна будова щелеп, особливо в дитячому віці, в період закладки та розвитку зубних зачатків, зумовлює певну специфіку проведення їх рентгенологічного дослідження, необхідність якого викликана недостатньою інформативністю інших методик. Складність структури є підставою для застосування різноманітних методик рентгенологічного обстеження при різних стоматологічних патологіях [5, 7]. Дані про морфогенез приносних пазух в рентгенологічному зображенні і запальні процеси в них у дітей раннього віку висвітлені недостатньо. Застосування рентгенанатомічних методів дозволяє встановити особливості приносних пазух у плодів, новонароджених та дітей, які є значно відмінними від дорослих аж до завершення їх формування [2, 5, 9]. Однією з основних передумов адекватної діагностики патологічних станів лицевої ділянки є об'єктивні відомості про нормальну та варіантну рентгенологічну структуру стінок верхньощелепних пазух та їх взаємовідношення з прилеглими структурами у різні вікові періоди людини [5, 6].

Рентгенографія – один із основних методів морфологічних досліджень, який дає можливість вивчати синтопію, скелетотопію та особливості топографії різних органів і структур [1, 3, 4, 8].

Мета дослідження. Вивчити рентгенологічні особливості верхньощелепних пазух (ВЩП) у пренатальному періоді онтогенезу людини.

Матеріал і методи дослідження. Вивчення рентгенологічних особливостей розвитку і становлення стінок ВЩП проведено на 34 рентгенограмах препаратів передплодів та плодів людини (31,0-375,0 мм тим'яно-куприкової довжини (ТКД)) у передній та бічних проекціях.

Результати досліджень та їх обговорення. Встановлено, що на початку 3-го місяця розвитку (передплоди 31,0-41,0 мм ТКД) внаслідок випинання слизової оболонки середнього носового ходу вище основи нижньої носової раковини у прилеглу мезенхіму утворюється зачаток ВЩП. На рентгенограмах виявляються острівці скостеніння овальної форми біля нижньобічних країв грушоподібного отвору. Таким чином, закладка ВЩП виявляється у передплодовому періоді розвитку, які представлені незначних розмірів порожнини овальної форми. Проте рентгенографічно чіткі анатомічні ознаки меж ВЩП відсутні.

У плодів 4-го місяця (81,0-135,0 мм ТКД) рентгенографічно в передній проекції просте-

жуються, крім вище описаних у 3-місячних плодів, додаткові острівці скостеніння в ділянці нижніх відділів медіальних стінок очних ямок. Розташовуються вони латеральніше і вище країв грушоподібного отвору. Між острівцями скостеніння, на межі між нижньолатеральною ділянкою грушоподібного отвору і медіальною стінкою очної ямки простежується ділянка просвітлення, яку слід вважати місцем початку формування ВЩП. На рентгенограмах голови у бічній проекції спостерігається вогнище просвітлення трикутної форми між острівцями скостеніння медіальної стінки очної ямки і твердого піднебіння, обернене основою дореду. Отже, впродовж 4-го місяця внутрішньоутробного періоду розвитку рентгенографічно визначається місце формування ВЩП.

Провівши рентгенологічне дослідження препаратів плодів 5-го місяця внутрішньоутробного періоду розвитку (плоди 136,0-185,0 мм ТКД) у передній проекції, нами встановлено, що у цьому віковому періоді виявляються такі ж острівці скостеніння, як і у 4-місячних плодів. На бічних рентгенограмах визначаються затемнені ділянки, неправильної, наближеної до овальної форми діаметром 2,0-4,0 мм в ділянці фолікулів із зачатками зубів.

Дослідження плодів 6-го місяця (186,0-230,0 мм ТКД) показало, що ВЩП на рентгенограмах у передній проекції острівці скостеніння мають таку ж контрастність, як і на попередніх стадіях розвитку, проте на бічних знімках простежуються затемнені ділянки неправильної, частіше овальної форми діаметром 3,0-5,0 мм.

Рентгенографічно у плодів 7-8-місячного віку (231,0 – 310,0 мм ТКД) у передній проекції ділянки локалізації ВЩП визначаються чіткіше, ніж у плодів попередньої вікової групи. Як зліва, так і справа виявляються темні ділянки, що відповідають фолікулам зубних зачатків. На відміну від останніх пазуха у 7-8-ми місячних плодів на рентгенограмі має щілиноподібну форму, не пневматизована. Проекція фолікулів зубних зачатків визначається нижче ВЩП. На рентгенограмах виявляються затемнені ділянки неправильної, овальної форми, діаметром 6,0-8,0 мм в ділянці фолікулів із зачатками зубів.

На рентгенограмах голів у плодів 9-10 місячного віку (311,0 – 375,0 мм ТКД) в передній проекції спостерігається збільшення острівців скостеніння стінок пазух у порівнянні з 7-8-місячними плодами. На бічних рентгенограмах цього ж віку простежуються затемнені

ділянки неправильної, частіше овальної форми, діаметром 9,0-10,0 мм в ділянці фолікулів із зачатками зубів.

Висновок. На основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що рентгенологічні ознаки ВЩП виявляється у передплодовому періоді розвитку, які представлені остриями скостеніння овальної форми біля нижньобічних країв грушоподібного отвору, проте чіткі рентгенологічні ознаки меж ВЩП у цьому віковому періоді відсутні. Протягом

усього плодового періоду, починаючи з 4-го місяця внутрішньоутробного розвитку рентгенологічні ознаки меж ВЩП стають чіткіші і нагадують порожнину овальної форми.

Перспективи подальших досліджень. Враховуючи малу кількість досліджень одержані результати наукової роботи можуть стати основою для рентгенологічного дослідження ВЩП у постнатальному періоді онтогенезу людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. **Ахтемійчук Ю.Т.** Спосіб поліхромної та рентгенополіконтрастної корозії / Ю. Т. Ахтемійчук, О. В. Цигикало // Клін. анат. та опер. хірургія: Всеукр. наук. конф.: "Акт. пит. вікової анат. та ембріотографії": тези доп. – 2006. – Т. 5, № 2. – С. 88-89.
2. **Гайворонский И.В.** Анатомические корреляции при различных вариантах строения верхнечелюстной пазухи и альвеолярного отростка верхней челюсти / И. В. Гайворонский, М. А. Смирнова, М. Г. Гайворонская // Вестник Санкт-Петербургского университета. – 2008. – Сер. 11, вып. 3. – С. 95-99.
3. **Лежнев Д.А.** Лучевая диагностика при аномалиях множественной и комбинированной механической травмы структур лица / Д. А. Лежнев // Вестник рентгенологии и радиологии. – 2007. – № 3. – С. 21-23.
4. **Малишевская В.А.** Параметры рентгенографии контрастных макропрепаратов // В. А. Малишевская, В. А. Ахтемійчук, А. Н. Слободян // Междунар. конф.: "Структурные преобразования органов и тканей на этапах онтогенеза в норме и при воздействии антропогенных факторов. Экология и здоровье населения. Актуальные проблемы биологии и медицины: матер. конф. – Астрахань, 2000. – С. 100-101.
5. **Масна З.З.** Застосування променевих методів дослідження при вивченні анатомічних особливостей щелепно-лицевої ділянки / З. З. Масна // Клінічна анатомія та оперативна хірургія. – Т. 3, № 1. – 2004. – 1. С. 62-64.
6. **Пискунов С.З.** Консервативное и хирургическое лечение номали-генного верхнечелюстного синусита / С. З. Пискунов, А. И. Лазарев, Т. Г. Быканова. – Курск, 2004. – С. 189-191.
7. **Погранична Х.Р.** Інноваційні технології: ендоскопія в стоматології та щелепнолицевій хірургії / Х. Р. Погранична, І. С. Сороківський // IV Міжнар. наук. конф. студ. та мол. вч.: "Молодь та перспективи сучасної медичної науки" (Вінниця, 5-6 квітня 2007 р.): матер. конф. – Вінниця, 2007. – С. 94.р
8. **Филимонов Ю.В.** Современные техники получения изображения краниофациальных структур / Ю. В. Филимонов, Н. А. Дмитриев, Ю. В. Клитинский и др. // Biomedical and biosocial anthropology. – 2003. – № 1. – P. 49-56.
9. **William J.L.** Anatomy: Development, Function, Clinical Correlations Saunders / J. L. William // – 2002. – 752 p.

Процак Т.В. Ренгенанатомія верхньощелепних пазух у пренатальному періоді онтогенезу людини // Український медичний альманах. – 2013. – Том 16, № 1. – С. 91-92.

За допомогою рентгенологічного методу дослідження на 34 рентгенограмах препаратів передплідів та плодів людини у передній та бічних проекціях досліджено рентгенологічні ознаки верхньощелепних пазух упродовж пренатального періоду онтогенезу людини.

Ключові слова: верхньощелепна пазуха, рентгенологічний метод, розвиток, людина.

Процак Т.В. Рентгенанатомія верхнечелюстных пазух у внутриутробном периоде онтогенеза человека // Український медичний альманах. – 2013. – Том 16, № 1. – С. 91-92.

С помощью рентгенологического метода исследования на 34 препаратах предплодов и плодов человека в передней и боковой проекциях исследованы рентгенологические признаки верхнечелюстных пазух на протяжении пренатального периода онтогенеза человека.

Ключевые слова: верхнечелюстная пазуха, рентгенологический метод, развитие, человек.

Protsak T.V. Renhenanatomya maxillary sinus in prenatal period of human ontogenesis // Український медичний альманах. – 2013. – Том 16, № 1. – С. 91-92.

Using X-ray methods study of 34 radiographs peredplodiv drugs and human fetuses in anterior and lateral projections studied radiological signs of maxillary sinuses during the prenatal period of human ontogenesis.

Key words: maxillary sinus, radiological method development, humen.

Надійшла 29.11.2012 р.
Рецензент: проф. В.І.Лузін